

HIGHLIGHTS

Grundläggande rättigheter: viktig rättslig och politisk utveckling 2010

FRA

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

Ansvarsfriskrivning:

Om det finns några frågor om denna översättning så titta i den engelska versionen som är originalet och den officiella versionen av dokumentet.

Europa direkt är en tjänst som hjälper dig hitta svaren på dina frågor om Europeiska unionen

Nytt avgiftsfritt telefonnummer*

00 800 6 7 8 9 10 11

Vissa mobiloperatörer ger inte tillgång till 00800-nummer eller kan fakturera sådana samtal.

I vissa fall kan sådana samtal faktureras från telefonhytter eller hotell.

Fotografier (omslag och i rapporten): © iStockphoto

Mer information om Europeiska unionen hittar du på internet (<http://europa.eu>).

FRA - Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter

Schwarzenbergplatz 11

1040 Wien

Tfn +43 (0)1 580 30 - 0

Fax +43 (0)1 580 30 - 691

E-post: info@fra.europa.eu

fra.europa.eu

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2012

ISBN 978-92-9239-128-7

doi 10.2811/3254

© Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2011

Reproduktion är tillåten, utom i kommersiella syften, med angivande av källan.

**Grundläggande rättigheter:
viktig rättslig och politisk
utveckling 2010**

Översättning in- och verifierat

Sammanfattningen av FRA:s
årsrapport 2010 täcker flera
områden i EU:s stadga om de
grundläggande rättigheterna som
färgkodats enligt följande:

Friheter		Asyl, invandring och integration Gränskontroll och viseringspolitik Informationssamhället och dataskydd
Jämlikhet		Barnets rättigheter och skydd av barn Jämlikhet och icke-diskriminering Rasism och etnisk diskriminering
Medborgarnas rättigheter		EU-medborgarnas deltagande i unionens demokratiska funktioner
Rättskipning		Tillgången på effektiv och oberoende rättvisa Skydd av brottsoffer

I denna sammanfattning redovisas vissa viktiga frågor i årsrapporten från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) 2011. I marginalen hänvisas till relevanta FRA-publikationer från 2010 som samtliga kan laddas ned från FRA:s webbsida fra.europa.eu.

Årsrapporten 2011 omfattar utmaningar och resultat på området för grundläggande rättigheter under perioden januari–december 2010 (se textutran). Årsrapportens analyser av framstegen på området för grundläggande rättigheter visar att viktiga resultat visserligen uppnåddes under 2010 men att mycket arbete återstår.

Olika frågor på området för grundläggande rättigheter gäller Europeiska unionen och des medlemsstater, i första hand varaktig och extrem fattigdom samt social utestängning bland romer, försämrade villkor för asylsökande i vissa medlemsstater, utmaningen att integrera migranter, nya frågor i samband med uppgiftsskydd, kränkningar av barnets rättigheter, bristande jämlikhet för många i praktiken och fortsatt förekomst av rasism och diskriminering, bristande tillgång på rättvisa och dåligt utvecklat brottsoffskydd.

Mot bakgrund av detta är det knappast förvånande att Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) i 795 mål förklarat praktiskt taget samtliga EU:s 27 medlemsstater och kandidatlandet Kroatien skyldiga till överträdelse av de grundläggande rättigheterna. I 657 fall fann domstolen minst en överträdelse av de grundläggande rättigheterna (se tabell 1). De flesta av dessa mål omfattas inte av EU:s lagstiftning. Trots det utgör dessa domstolsärenden bara "toppen av ett isberg" med tanke på det stora antalet orapporterade fall av kränkningar av de grundläggande rättigheterna. Det är också viktigt att framhålla de internationella skyldigheter på området för mänskliga rättigheter som EU och medlemsstaterna måste respektera eftersom EU:s lagstiftning är nära knuten till internationell lagstiftning om grundläggande rättigheter. Under 2010

I FRA:s årsrapport *Grundläggande rättigheter: utmaningar och framgångar 2010* redovisas byråns viktigaste verksamhetsområden under perioden 2007–2012. Rapporten är indelad i tio kapitel, förutom en speciell inriktning på romerna och situationen för deras grundläggande rättigheter i Europa.

Fokus: Romer i EU – en fråga om tillämpningen av grundläggande rättigheter.

1. Asyl, invandring och integrering
2. Gränskontroller och viseringspolitik
3. Informationssamhället och dataskydd
4. Barnets rättigheter och skydd av barn
5. Jämställdhet och icke-diskriminering
6. Rasism och etnisk diskriminering
7. EU-medborgarnas deltagande i unionens demokratiska funktioner
8. Tillgången på effektiv och oberoende rättvisa
9. Skyddet av brottsoffer
10. Internationella skyldigheter

I denna sammanfattning redovisas ett antal utvalda frågor från FRA:s senaste årsrapport. Hela rapporten, samt enskilda kapitel, kan laddas ner på engelska, franska och tyska på fra.europa.eu.

Bibliografiska hänvisningar finns i slutet av varje kapitel i årsrapporten.

övervakades praktiskt taget samtliga EU:s medlemsstater enligt ett eller flera europeiska (Europarådet) och internationella (FN) fördragsmekanismer. EU:s medlemsstater blev faktiskt föremål för över 50 övervakningsrapporter enligt de viktigaste fördragen under 2010 (se tabell 3 om de internationella övervakningsaktiviteterna under 2010).

EU under 2010

2010 var det första året som EU hade en egen juridiskt bindande lagstiftning på området för grundläggande rättigheter – Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Lissabonfördraget, som trädde i kraft den 1 december 2009 utgör EU:s nya rättsliga ryggrad. Över tid kommer det fördraget att ge EU:s medborgare ökad tillgång till rättvisa och ett ökat demokratiskt deltagande. EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna utvidgar visserligen inte EU:s behörigheter men Europaparlamentet underströk i sin resolution av den 15 december 2010 om situationen för de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen (2009–2010) behovet av att beakta stadgan i beslutsprocesserna samt när lagstiftningen tillämpas.

”Allmänheten har stort intresse av och höga förväntningar på tillämpningen av stadgan. Men den är inte tillämplig på alla situationer som avser de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen. Under 2010 tog kommissionen emot över 4 000 brev från allmänheten om de grundläggande rättigheterna. I cirka tre fjärdedelar av fallen var EU inte behörig att ingripa. Det är vanligt att allmänheten missförstår syftet med stadgan och när den är tillämplig eller inte. ... Stadgan är tillämplig på åtgärder som vidtas av EU:s institutioner och organ. I synnerhet gäller den Europaparlamentets, rådets och kommissionens lagstiftningsarbete. ... Stadgan är tillämplig på medlemsstaterna bara när de genomför EU-lagstiftningen.”

Europeiska kommissionen, rapport om tillämpningen 2010 av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, s. 3.

I enlighet med denna nya rättsliga miljö drog Europeiska kommissionen i sitt meddelande ”Strategi för Europeiska unionens konkreta tillämpning av stadgan om de grundläggande rättigheterna” från hösten 2010 slutsatsen att ”alla förutsättningar för en ambitiös politik i fråga om de grundläggande rättigheterna [föreligger]” (KOM(2010) 573 slutlig). Samtliga EU:s institutioner underströk och förnyade sitt åtagande vad gäller grundläggande rättigheter inom sina respektive behörighetsområden under 2010.

Det är till exempel anmärkningsvärt att Europeiska unionens råd sedan december 2009 har en permanent arbetsgrupp för ”grundläggande rättigheter, medborgerliga rättigheter och fri rörlighet”. Denna nya grupp ska bevaka frågor som gäller grundläggande rättigheter och medborgarnas rättigheter inklusive den fria rörligheten för personer, förhandlingar om EU:s anslutning

till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och uppföljningen av FRA:s rapporter.

År 2010 utgör också en milstolpe eftersom det året innebär EU:s debut efter Lissabonfördraget på den internationella scenen. Diskussioner banade vägen för EU:s undertecknande av två internationella fördrag om de mänskliga rättigheterna, nämligen Europakonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Tabell 1: Europadomstolens domar under 2010 för minst en kränkning av de grundläggande rättigheterna, per land

Land	Antal domar
Österrike	16
Belgien	4
Bulgarien	69
Cypern	3
Tjeckien	9
Danmark	0
Estland	1
Finland	16
Frankrike	28
Tyskland	29
Grekland	53
Ungern	21
Irland	2
Italien	61
Lettland	3
Litauen	7
Luxemburg	5
Malta	3
Nederländerna	2
Polen	87
Portugal	15
Rumänien	135
Slovakien	40
Slovenien	3
Spanien	6
Sverige	4
Storbritannien	14
Kroatien	21
Totalt	657

Källa: Europadomstolen, Årsrapport 2010, Strasbourg, Europarådet, 2011.

Asyl, invandring och integration

Fokus på migrationsflöden och mottagningsförhållanden

Svårigheter med att erbjuda adekvata mottagningsförhållanden för asylsökande har rapporterats från bland annat Belgien, Grekland och Italien. Resultatet blir ofta att staterna vidtar åtgärder för att minska det totala antalet asylsökande, vilket i sin tur kan påverka skyddsstandarden negativt. Levnadsförhållanden kan dessutom bli svåra på grund av trycket från överbeläggning. Detta gäller Grekland som har kritiserats av olika internationella organ, inklusive Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT). Grekland har utsatts för ett kraftigt migrationstryck: cirka 75 procent av alla arresteringar av olagliga migranter vid EU:s landgräns skedde i Grekland under 2009 och nästan 90 procent under 2010. Samtidigt befinner sig systemet för handläggning av asyl- och migrantärenden i en tidig utvecklingsfas i Grekland med begränsade resurser för gränspatrullering, förvaring och mottagning. Mot den bakgrunden beslutade vissa medlemsstater att tillfälligt stoppa överföringen av asylsökande till Grekland.

FRA-PUBLIKATIONER

Access to effective remedies: The asylum-seeker perspective, september 2010.

The duty to inform applicants about asylum procedures: The asylum-seeker perspective, september 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_asylum-seekers_en.htm

Viktiga händelser på området för asyl, invandring och integration:

- Bestämmelserna i direktiv 2004/83/EG om behörighet för och beviljande och återtagande av flyktingstatus förtydligades genom domar i Europeiska unionens domstol.
- Medlemsstater vid EU:s yttre gränser fick svårt att garantera grundläggande rättigheter när de ställdes inför ökade migrantflöden, framför allt vad gällde förhållanden för förvaring av papperslösa migranter.
- Överföringarna av asylsökande till Grekland enligt förordning (EG) nr 343/2003 (Dublin II-förordningen) avbröts för att inte äventyra de grundläggande rättigheterna för de personer som överfördes.
- Förvaringen av irreguljära migranter, bland annat personer vilkas asylansökningar har avslagits, innebar problem i samband med skyddet av mänskliga rättigheter.
- Skyddsrutiner i samband med återsändningsavtal väckte oro i samband med principen om "non-refoulement".
- Fler medlemsstater införde integreringskrav som ett villkor för permanent uppehållstillstånd.
- Några medlemsstater diskuterade att bevilja migranter ökade politiska rättigheter.

Rutiner för återsändande i fokus – förvaring av migranter

Under 2010 fann Europadomstolen att Rumänien, Grekland och Malta gjort sig skyldiga till olaglig förvaring och omänsklig behandling av irreguljära migranter och asylsökande. Dessa domar i Europadomstolen visar att behandlingen av migranter i samband med förvaring och återsändande fortfarande är ett känsligt område vad gäller de grundläggande rättigheterna. I direktivet om återvändande (2008/115/EG) anges en maximal förvaringsperiod på sex månader, som i vissa fall kan förlängas till totalt 18 månader. Direktivet skulle ha införlivats i den nationella lagstiftningen senast i december 2010. I november 2010 hade åtta medlemsstater inte lagstiftat om en maximal tidsgräns för förvaring inför återsändande eller för vissa typer av sådan förvaring. Detta gällde bland andra Cypern, Danmark, Estland, Finland, Litauen, Malta, Sverige och Storbritannien.

Fokus på överföring enligt Dublin-bestämmelserna

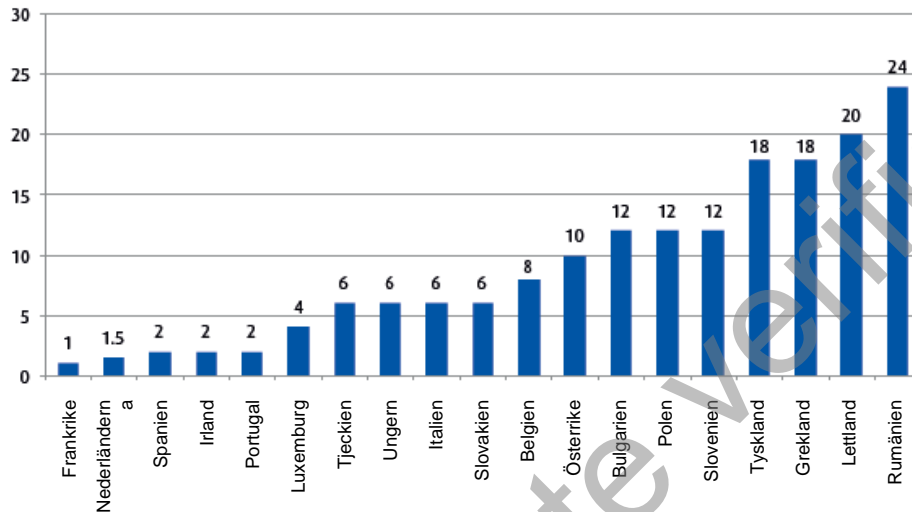
Medlemsstater som enligt Dublin II-förordningen skickar tillbaka asylsökande till överlastade stater för handläggning av deras ansökningar kan riskera att överträda de sökandes rättigheter. Dublin II-förordningen, liksom alla andra EU-lagar, måste tillämpas i enlighet med de grundläggande rättigheterna. Enligt förordningen har medlemsstaterna en möjlighet att i enskilda fall vänta med överföringen till den ansvariga medlemsstaten. Den möjligheten bör utnyttjas om en sådan överföring skulle strida mot skyldigheterna i fråga om mänskliga rättigheter.

FRA-PUBLIKATIONER

Detention of third-country nationals in return procedures, september 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_detention.htm

Figur 1: Maximal längd för förvaring, per land (månad)

Anm.: * Förvaringstider som uttrycks i dagar eller veckor i den nationella lagstiftningen anges i månader i diagrammet. I länder som har mer än en tidsgräns har den längsta tänkbara tidsfristen valts. Länder som har en övre tidsgräns enbart för vissa situationer vid förvaring inför avvisning har tagits med i listan – detta gäller Nederländerna och Rumänien.

Källa: FRA (2010), Detention of third-country nationals in return procedures, Wien, FRA.

I början av 2011 avkunnade Europadomstolens stora kammare sin dom i målet *M.S.S. mot Belgien och Grekland*. Målet gällde återsändandet av en afghansk asylsökande från Belgien till Grekland i enlighet med Dublin II-förordningen. Europadomstolen fann att både Grekland och Belgien hade överträtt Europakonventionens artikel 3 (förbudet mot förnedrande eller omänsklig behandling) och artikel 13 (rätten till effektivt överklagande). I slutet av 2010 pågick 1 000 mål vid Europadomstolen som gällde tillämpningen av Dublin II-förordningen. De gällde i första hand Belgien, Finland, Frankrike och Nederländerna och avsåg överföringar till Grekland och Italien.

FRA-PUBLIKATIONER

Coping with a fundamental rights emergency – The situation of persons crossing the Greek land border in an irregular manner, februari 2011.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year2011/pub_greek-border-situation_en.htm

Gränskontroller och viseringspolitik

Fokus på revidering av Frontex mandat

Sedan Lissabonfördraget trädde i kraft har ett antal åtgärder vidtagits för att öka respekten för de grundläggande rättigheterna under gemensamma operationer med flera av EU:s medlemsstater vid EU:s yttre gränser som samordnas av Europeiska byrån för förvaltningen av det operativa samarbetet vid Europeiska unionens medlemsstaters yttre gränser (Frontex). I februari 2010 föreslog kommissionen ändringar av Frontex grundförordning (KOM(2010) 61 slutlig). De ändringarna omfattade uttryckliga hänvisningar till mänskliga rättigheter, framför allt vad gällde utbildning av gränsvakter och genomförandet av gemensamma operationer. När det till exempel gällde tvångsöverföringar krävdes en gemensam uppförandekod för genomförandet av gemensamma returflygningar. Efter en begäran från Europeiska unionens råd ändrades förslaget så att Frontex fick tillstånd att behandla personuppgifter för personer som skickas tillbaka i gemensamma operationer. Enligt Europeiska datatillsynsmannen skulle detta kräva utarbetandet av en tydlig rättslig grund i förordningen samt garantier för dataskyddet. Förslaget diskuterades fortfarande i slutet av 2010 i Europaparlamentet och rådet.

Viktiga händelser på området för gränskontroll och viseringspolitik:

- Samarbetsavtal mellan EU:s medlemsstater och tredjeländer som medgav ingripande mot och återsändande av migranter vid havsgränser riskerade att hindra dem som har behov av internationellt skydd från att begära asyl.
- Åtgärder vidtogs för att garantera respekten för grundläggande rättigheter i samband med operationer som samordnades av Frontex vid EU:s yttre gränser.
- För första gången satte Frontex in snabba gränsinsatsenheter (Rabits) vid landgränsen mot Turkiet, på begäran av Grekland.
- Viseringsfria resor beviljades innehavarna av biometriska pass från Albanien, Bosnien och Hercegovina samt innehavarna av taiwanesiska pass.

Fokus på reformering av Schengenbestämmelserna

I april 2010 antog Europeiska unionens råd ett beslut om komplettering av kodexen om Schengengränserna som innehöll regler och riktlinjer för övervakningsoperationer till sjöss som samordnas av Frontex (2010/252/EU). Riktlinjerna gällde frågor i samband med sök- och räddningsoperationer samt ilandsättning av personer som räddats eller stoppats, varvid prioritering skulle ges till ilandsättning i den stat från vilken personen avreste. Om det skulle vara omöjligt att sätta i land räddade eller uppfångade personer i avresestaten skulle ilandsättning ske i den stat som stod värd för operationen. Dessa nya regler som för närvarande granskas av EU-domstolen fick Malta att meddela att man inte tänkte stå värd för några gemensamma Frontex-operationer.

Informationssamhället och dataskydd

Fokus på genomförandet av datalagringsdirektivet

Under 2010 fortsatte diskussionen om efterlevnaden av de grundläggande rättigheterna i datalagringsdirektivet (2006/24/EG). Enligt direktivet, som antogs 2006, ska telefon- och internetföretag samla in uppgifter om alla sina kunders kommunikationer. I en gemensam skrivelse av den 22 juni 2010 uppmanade över 100 organisationer från 23 av EU:s medlemsstater kommissionsledamöterna Cecilia Malmström, Viviane Reding och Neelie Kroes att föreslå ett upphävande av EU:s krav om datalagring till förmån för ett system med riktad lagring och insamling av trafikuppgifter. Nationella kampanjer mot tillämpningen av direktivet genomfördes i medlemsstater som Österrike, Belgien, Bulgarien och Tyskland. I oktober 2009 förklarade den rumänska författningsdomstolen (*Curtea Constituțională*) i sitt beslut nr 1258 att den nationella lagstiftning som införlivade direktivet var inkonstitutionell. I mars 2010 upphävde den tyska federala författningsdomstolen (*Bundesverfassungsgericht, BVerfG*) i ett beslut den tyska lagstiftning som införlivade datalagringsdirektivet i den nationella lagstiftningen och angav i sitt beslut BvR 256/08 att den utgjorde en "allvarlig kränkning" av rätten till privatliv. Samtidigt meddelade kommissionen att datalagringsdirektivet från 2006 ska ses över.

Viktiga händelser på området för informationssamhället och dataskydd:

- Ny teknik gav upphov till oro för de grundläggande rättigheterna och ledde till krav på en modernisering av EU:s lagstiftning om dataskydd.
- Insikten växte om att dataskyddet är en central fråga i samband med internationella avtal, framför allt i samband med sådana avtal som gäller personliga namnuppgifter (PNR) och Swift.
- Frågor väcktes på politisk och rättslig nivå om en ökning av den obligatoriska lagringen av kommunikationsdata (telefon och internet) från privata företag.
- Dataskyddsmyndigheternas självständighet blev en fråga som togs upp i EU-domstolen.
- Den politiska diskussionen fortsatte om konsekvenserna av att använda kroppsskannrar för att öka säkerheten på flygplatserna.
- Balansen mellan behovet av uppgiftsskydd och rätten till information växte fram som en viktig fråga och togs upp i EU-domstolen.

Fokus på ny teknik och oron i samband med den

Konsekvenserna av nya tekniska lösningar togs upp i olika förklaringar från Europarådet. Google Street View är ett exempel på en utveckling som väckte viss oro. Programmet erbjuder vyer från olika platser längs gatorna i många städer världen över. I det syftet skickar Google särskilt utrustade bilar genom städerna. Detta gav upphov till diskussioner och i flera av EU:s medlemsstater, bland annat Österrike, Tyskland, Spanien, Slovenien och Italien, till rättegångar. I Tyskland krävde den federala kommissionären för dataskydd och informationsfrihet (*Bundesbeauftragter für den Datenschutz und die Informationsfreiheit, BfDI*) ett centralt register för klagomål om offentliggörandet av personuppgifter på internet, inklusive tjänster som Google Street View. *Bundesrat* antog ett förslag om ändring av den federala dataskyddslagen (*Bundesdatenschutzgesetz, BDSG*) för att garantera ett förbättrat skydd av personuppgifter i samband med geografiska informationstjänster på internet såsom Google Street View.

FRA-PUBLIKATIONER

The use of body scanners: 10 questions and answers, juli 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/opinions/op-bodyscanner_en.htm

På EU-nivå diskuterades frågan om kroppsskannrar utförligt. Den 15 juni 2010 offentliggjorde kommissionen sitt meddelande om användning av säkerhetsskannrar vid EU:s flygplatser (KOM(2010) 311). Kommissionen ansåg att endast en gemensam europeisk strategi som beaktar EU:s normer för grundläggande rättigheter i samband med användningen av sådana skannrar, kan skapa förutsättningar för harmonisering.

Fokus på dataskyddsmyndigheternas status

Dataskyddsmyndigheternas oberoende, befogenheter och resurser i EU:s medlemsstater framstod som en viktig fråga under 2010. I målet *kommissionen mot Tyskland (C-518/07)*, uttalade sig EU-domstolen för första gången om datatillsynsmyndigheternas oberoende. Domstolen fastställde strikta kriterier och fann att de tyska dataskyddsinstitutionerna på delstatsnivå (*Länder*), som var ansvariga för övervakningen av icke offentliga organs behandling av personuppgifter, inte var tillräckligt oberoende eftersom de var föremål för statlig kontroll. I juni 2010 uppmanade Europeiska kommissionen Storbritannien att stärka befogenheterna för sin nationella dataskyddsmyndighet, *Information Commissioner's Office (ICO)*, i enlighet med EU:s lagstiftning. I december 2010 drog kommissionen Österrike inför EU-domstolen på grund av den österrikiska dataskyddsmyndighetens brist på

FRA-PUBLIKATIONER

Data protection in the EU: the role of National Data Protection Authorities, maj 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_data_protection_en.htm

oberoende. Enligt de uppgifter som samlats in av FRA ökades de franska, tyska och spanska dataskyddsmyndigheternas mänskliga och finansiella resurser kraftigt under perioden 2007–2010. En kraftig minskning noterades däremot i Estland, Irland, Lettland, Litauen och Slovakien.

Barnets rättigheter och skydd av barn

Fokus på kampen mot sexuella kränkningar och utnyttjande av barn

I mars 2010 antog kommissionen ett förslag till direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi (KOM(2010) 94 slutlig) i syfte att revidera de befintliga ramarna. Förslaget omfattar straffrätten, inklusive kriminalisering av allvarliga former av sexuella övergrepp mot barn och sexuellt utnyttjande av barn som för närvarande inte täcks av EU-lagstiftningen, brottsutredning och inledande av förfaranden samt utvecklingen i samband med informationsteknik inklusive kriminalisering av nya former av sexuella övergrepp och sexuellt utnyttjande som underlättas av internetanvändning. Förslaget omfattar dessutom inrättandet av nationella mekanismer för att blockera tillträdet till webbplatser med barnpornografi, tillsammans med åtgärder för att radera innehåll vid källan under övervakning av rättsliga myndigheter eller polisen.

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (Europarådets fördragsserie (CETS) nr 261) trädde i

Viktiga händelser på området för barnets rättigheter:

- Europeiska kommissionen antog i början av 2011 en EU-agenda för barnets rättigheter som omfattade elva åtgärdsplaner.
- En överenskommelse nåddes på EU-nivå om den slutgiltiga utformningen av ett direktiv om att förebygga och bekämpa människohandel och skydda offren. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att skydda barnen.
- Europarådet antog riktlinjer om barnvänlig rättvisa och en rekommendation om avinstitutionisering och gemenskapsboende för barn med funktionshinder.
- Den europeiska heta linjen för saknade barn, 116 000, var i drift i enbart 13 av EU:s medlemsstater.
- Undersökningar i olika medlemsstater gav oroväckande resultat om övergrepp mot barn i institutioner eller av personal.
- FRA-studier visade att ensamresande barn i samband med migrering eller asyl ofta inte får lämpliga bostäder, att läkarundersökning i samband med ankomsten inte alltid erbjuds, att asyrrättsförfarandena ofta inte är barnvänliga och att kvaliteten på omvårdnaden varierar kraftigt mellan olika EU-medlemsstater.
- Det råder fortfarande brist på uppdelade uppgifter om handel med barn som utnyttjas sexuellt eller för arbete. Där sådana uppgifter finns är antalet identifierade offer för trafficking fortfarande mycket lågt.

kraft i juli 2010. Den konventionen är det första internationella instrument som tar upp alla former av sexuellt våld mot barn. Konventionen täcker också sexturism och så kallad grooming av barn i sexuellt syfte via informations- och kommunikationsteknik. Danmark, Frankrike, Grekland och Nederländerna var de enda EU-länder som hade ratificerat konventionen i slutet av 2010.

Fokus på ensamresande och separerade barns rättigheter

Barn som skilts från såväl föräldrar som primära vårdnadshavare är särskilt sårbara, framför allt i samband med migrering. I kommissionens handlingsplan för underåriga utan medföljande vuxen för åren 2010–2014 som antogs den 6 maj 2010 föreslås lösningar på flera olika problem (KOM(2010) 213 slutlig). De föreslagna åtgärderna har tre huvudinriktningar: att förebygga osäker migrering och människohandel, att stärka garantierna i samband med mottagning och handläggning av ärenden i EU – vilket bland annat omfattar åldersbestämning och spårande av familjer – och att hitta hållbara lösningar, bland annat i samband med familjeåterförening. Dessa förslag ska genomföras genom en serie åtgärder som inte begränsas till immigrationspolitiken utan som också ska ta upp migrationens grundorsaker. Handlingsplanen stöder antagandet av gemensamma normer för vårdnadstagare och juridisk representation och innehåller rekommendationer om att ett beslut om framtiden för varje ensamresande minderårig ska fattas av den behöriga myndigheten så snart som möjligt, helst inom sex månader. I beslutet bör man beakta medlemsstaternas skyldighet att försöka spåra familjerna och att undersöka andra möjligheter att återintegrera barnet i ursprungslandet och att bedöma vilken lösning som är bäst för barnet. Detta kan omfatta beviljande av internationell skyddsstatus och bosättning i EU. I sitt meddelande påpekar kommissionen att ett återsändande av barn bara är ett av många alternativ "eftersom frågan är långt mer komplicerad och flerdimensionell än så och det finns klara gränser för medlemsstaternas handlingsfrihet när det gäller behandlingen av underåriga utan medföljande vuxen".

FRA-PUBLIKATIONER

Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Summary Report, april 2010.

Separated, asylum-seeking children in European Union Member States, Comparative report, december 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_sep_asylum_en.htm

Jämlikhet och icke-diskriminering

Viktiga händelser på området för jämlikhet och icke-diskriminering:

- Diskussionerna om det horisontella direktivet fortsatte i Europeiska unionens råd.
- EU:s medlemsstater fortsatte införa ny lagstiftning och ändra sin befintliga lagstiftning för att genomföra jämlikhetsdirektiven om jämlikhet i samband med ras (2000/43/EG), sysselsättning (2000/78/EG), kön, varor och tjänster (2004/113/EG) och direktivet om jämställdhet mellan kvinnor och män (ändrat) (2006/54/EG).
- Mängden klagomål som mottagits av olika jämlikhetsorgan varierade i EU. Trots en ökning för antalet rapporterade klagomål i tolv av EU:s medlemsstater var det totala antalet lågt. Mandatet för vissa organ breddades för att omfatta fler diskrimineringsgrunder.
- Direktiven om föräldraledighet (2010/18/EU) och om jämställdhet mellan manliga och kvinnliga egenföretagare antogs (2010/41/EU), samt en femårig strategi för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män som omfattade perioden 2010–2015. Förhandlingarna om ett direktiv om gravida arbetstagare fortsatte.
- Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) öppnades formellt.
- EU ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). Samma sak gjorde fyra medlemsstater under 2010, vilket innebär att totalt 16 medlemsstater har ratificerat konventionen. Europeiska kommissionen introducerade sin handikappstrategi (KOM(2010) 636 slutlig) och vissa medlemsstater tog initiativ för att införa självständigt boende och integrerad utbildning för personer med funktionsnedsättning.
- Europarådets ministerkommitté antog en långtgående rekommendation om diskriminering på grund av sexuell läggning och könsmässig identitet (CM/Rec(2010)5) samtidigt som den parlamentariska församlingen antog en rekommendation och en resolution i frågan (rekommendation 1915 och resolution 1728). Europadomstolens rättspraxis och åtgärder som vidtogs i vissa medlemsstater påverkade utvecklingen i samband med enkönade pars rättigheter, transsexuella personers rättigheter och genomförandet av Pride-parader.
- Diskriminering på grund av religion uppmärksammades i domstolsbeslut som avsåg religiösa symboler på arbetsplatsen och religiösa klasser i skolor.
- Främjandet av såväl äldre som yngre personers deltagande på arbetsmarknaden uppmärksammades i olika initiativ från Europeiska kommissionen.
- Framsteg mot att ta upp diskriminering på flera olika grunder kunde konstateras i vissa medlemsstaters domstolar och jämlikhetsorgan.

Fokus på (o)jämlika skyddsnivåer och reformering av jämlikhetsorgan

På EU-nivå fortsatte förhandlingarna om det horisontella direktivet i rådet. Ett sådant direktiv skulle utsträcka det skydd som för närvarande ges genom EU:s lagstiftning mot etnisk diskriminering till samtliga övriga former av diskriminering. På nationell nivå avskaffades den "hierarki" som gav ras och etnicitet ett starkare skydd än andra grunder i flera av EU:s medlemsstater. Sedan 2010 har därför enbart nio av medlemsstaterna olika skyddsnivåer för olika typer av diskriminering. När det gällde jämlikhetsorgan kunde fler viktiga händelser konstateras under 2010. I 12 av de 21 medlemsstater där uppgifter för 2010 finns tillgängliga, konstaterades en ökning av antalet klagomål eller krav på hjälp. Institutionella reformer av de befintliga mekanismerna, inklusive ett breddat mandat för att täcka andra former av diskriminering genomfördes i Danmark, Estland och Frankrike. Jämlikhetsorgan har också alltmer börjat granskas av olika FN-organ, i första hand kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (CERD), under den regelbundet granskade perioden.

FRA-PUBLIKATIONER

EU-MIDIS Data in Focus 3: Rights awareness and equality bodies, maj 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/pub_dif3_en.htm

Fokus på en intensivare kamp mot diskriminering på grund av funktionsnedsättning

I december 2010 undertecknade EU för första gången ett av FN:s människorättsfördrag tillsammans med sina medlemsstater: FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Ytterligare fyra medlemsstater ratificerade konventionen under 2010, nämligen Frankrike, Lettland, Litauen och Slovakien, vilket gör att totalt 16 av 27 medlemsstater nu har ratificerat konventionen. Diskriminering på grund av funktionsnedsättning rapporterades fortfarande på nationell nivå. Detta återspeglar också den ståndpunkt som antogs i februari 2010 i rekommendationen från Europarådets ministerkommitté om avinstitutionalisering och gemenskapsboende för barn med funktionsnedsättning (CM/Rec(2010)2).

Fokus på ny utveckling vad gäller sexuell läggning och transsexuella personers rättigheter

Under 2010 antog Europarådets ministerkommitté en rekommendation om åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet, som innehåller det mest långtgående politiska åtagandet på mellanstatlig nivå hittills för att skydda HBT-personers rättigheter (CM/Rec(2010)5). På rättslig nivå underströk Europadomstolen i målet *Schalk och Kopf mot Österrike* att frågan om man ska tillåta samkönade äktenskap eller inte överläts till den enskilda staten. Samtidigt konstaterade domstolen

att det skedde en "snabb utveckling av de sociala attityderna mot samkönade par" och att ett samboende samkönat par som lever i ett stabilt partnerskap omfattas av begreppet "familjeliv".

En viktig utveckling skedde också på området för transsexuella personers rättigheter under 2010. I Frankrike togs transsexualitet bort från listan över "långvariga psykiatriska tillstånd". I Portugal antogs en ny lag om rättsligt

erkännande av registrering av ändrat kön. Och efter en dom i den federala författingsdomstolen i Tyskland (*Bundesverfassungsgericht, BVerfG*) avskaffades kravet på skilsmässa som en förutsättning för att få ändra det registrerade könet i officiella dokument. I Österrike fann domstolarna att man inte kan kräva kirurgi som en förutsättning för att ändra en persons namn och kön i relevanta dokument. I Malta bestämde slutligen författingsdomstolen genom en dom att frånvaron av rätt för en transsexuell kvinna att gifta sig med sin manliga partner stred mot artikel 12 i Europakonventionen om rätten att ingå äktenskap. När det gällde asylrätten utsträckte sex medlemsstater – Finland, Lettland, Malta, Polen, Portugal och Spanien – skyddet till lesbiska, homosexuella och bisexuella offer, vilket gör att det nu är totalt 23 medlemsstater som uttryckligen skyddar HBT-personer som är offer för förföljelse.

FRA-PUBLIKATIONER

Homophobia, transphobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity, 2010 Update – Comparative legal analysis, november 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-lgbt-2010-update_en.htm

Rasism och etnisk diskriminering

Fokus på etnisk diskriminering och behovet av datainsamling

Det verkar som om kunskapen om att det är viktigt att samla in uppgifter ökar i flera av EU:s medlemsstater. I Frankrike ingår till exempel inga etniska uppgifter i folkräkningen, trots en rekommendation från CERD som på nytt framfördes i augusti 2010. Den franska kommissionären för mångfald och lika möjligheter (*Commissaire à la diversité et à l'égalité des chances*) inrättade emellertid en kommitté för att mäta och utvärdera mångfald och diskriminering (Comedd). Kommittén offentliggjorde sina resultat i februari 2010 och lämnade ett flertal rekommendationer, inklusive att främja forskning och experimentell undersökning med hjälp av alternativa metoder för att mäta diskriminering, till exempel att utgå från efternamn, iakttagelser på plats och eventuellt frågor om hur etniciteten uppfattas av personerna själva. Viktiga uppgifter kan också samlas in genom diskrimineringstester. Resultaten från den första systematiska diskrimineringsundersökningen i Tyskland sedan mitten på 1990-talet offentliggjordes i februari 2010. Studien visade att sökande med ett namn som lät turkiskt diskriminerades när det gällde tillträdet till arbetsmarknaden. Forskarna testade 529 offentligt utannonserade praktikplatser för studenter och upptäckte att chansen för att sökande med namn som lät turkiska skulle bli uppringda av arbetsgivaren var 14 procent lägre än för de "tyska" försökspersonerna. Diskrimineringsnivån var betydligt högre i små företag.

FRA-PUBLIKATIONER

Racism, ethnic discrimination and exclusion of ethnic minorities in sport: a comparative view of the situation in the European Union, oktober 2010.

Se:

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-racism-in-sport_en.htm

Viktiga händelser på området för rasism och etnisk diskriminering:

- Diskriminering är fortfarande vanlig förekommande på arbetsmarknaden, till exempel när det gäller utannonsering av lediga jobb, rekrytering, arbetsförhållanden och avskedanden.
- Tillgången på sjukvård var fortfarande beroende av insatserna för att bryta språkbarriärer och möta den kulturella mångfalden. När det gällde papperslösa migranter berodde tillgången på om sjukvårdspersonalen måste rapportera papperslösa personer till myndigheterna.
- Även om det bara fanns formella rättsliga och administrativa hinder för att få tillgång till sociala bostäder i ett fåtal medlemsstater pekar de tillgängliga uppgifterna på att minoriteter fortfarande bor i bostäder av lägre kvalitet på grund av direkt och indirekt diskriminering.
- Segregering inom utbildning verkade fortfarande vara ett problem som i första hand drabbade romska barn i vissa medlemsstater. Hinder för tillgången på utbildning fanns kvar för barn till papperslösa migranter i vissa medlemsstater där skolmyndigheterna är skyldiga att samla in information och rapportera om studenternas och deras föräldrars rättsliga ställning.
- Ett antal medlemsstater hade påbörjat insamlingen av uppgifter om ras eller etnisk härkomst, vilket är viktigt för att kunna registrera och identifiera potentiellt diskriminerande rutiner.
- De flesta medlemsstater som samlade in uppgifter om brott med rasistisk grund rapporterade en ökning av antalet registrerade sådana brott.

Fokus på rådets rambeslut om rasism och främlingsfientlighet

Senast den 28 november 2010 skulle EU:s medlemsstater genomföra denna EU-åtgärd som avser en tillnärmning av medlemsstaternas lagar om brott som omfattar rasism och främlingsfientlighet (2008/913/RIF). Rasistiskt och främlingsfientligt beteende måste utgöra ett brott i samtliga medlemsstater och det måste kunna bestraffas genom effektiva, proportionella och avskräckande straff på mellan ett och tre års fängelse. I slutet av 2010 höll medlemsstaterna på med att meddela sina genomförandeåtgärder. Så snart den processen är genomförd och översättningar finns tillgängliga kommer kommissionen att påbörja sin analys av införlivandet av rambeslutet i medlemsstaternas nationella lagstiftning.

FRA-PUBLIKATIONER

The impact of the Racial Equality Directive – Views of trade unions and employers in the European Union, november 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_racial_equal_directive_en.htm

FRA-PUBLIKATIONER

Experience of discrimination, social marginalisation and violence: A comparative study of Muslim and non-Muslim youth in three EU Member States, oktober 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-racism-marginalisation_en.htm

FRA-PUBLIKATIONER

Understanding and preventing discriminatory ethnic profiling: A Guide, oktober 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_ethnic-profiling_en.htm

EU-MIDIS Data in Focus 4: Police stops and minorities, oktober 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_dif4_en.htm

EU-medborgarnas deltagande i unionens demokratiska funktioner

Fokus på begränsning av rösträtten för personer med funktionsnedsättning

Studier som utförts av FRA visade att personer med funktionsnedsättning som har förlorat sin rättskapacitet har berövats sin rösträtt i de flesta medlemsstaterna. De resultaten väcker frågor om förenligheten med FN:s normer enligt vad som framgår av artikel 29 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Liknande synpunkter har tagits upp i Europadomstolen. I målet *Alajos Kiss mot Ungern* (nr 38832/06), fann domstolen att det strider mot artikel 3 i protokoll nr 1 till Europakonventionen att automatiskt ta rösträtten ifrån en person som står under förmyndare på grund av ett mentalt hälsoproblem. Enligt den ungerska konstitutionen har en person som ställts under förmyndare inte rätt att rösta. Europadomstolen avvisade möjligheten att beröva alla personer som står under partiellt förmyndarskap, oavsett deras faktiska mentala förmåga, rätten att rösta. Europadomstolens domare ansåg att endast en individuell rättslig prövning kunde motivera en begränsning av kändens rösträtt.

Fokus på det europeiska medborgarinitiativet

Genom det europeiska medborgarinitiativet i Lissabonfördraget infördes en ny form av offentligt deltagande i EU. Enligt artikel 11.4 i fördraget om Europeiska unionen (FEU) gäller följande: "Ett antal unionsmedborgare, som uppgår till minst en miljon personer och som kommer från ett betydande antal medlemsstater, får ta initiativ till att uppmana Europeiska kommissionen att, inom ramen för sina befogenheter, lägga fram ett lämpligt förslag i frågor där dessa medborgare anser att det krävs en unionsrättsakt för att tillämpa fördragen." Detaljerna när det gäller att tillämpa detta nya direktdemokratiska instrument framgår av en förordning från Europaparlamentet som Europeiska unionens råd godkände i slutet av 2010. Förordningen antogs officiellt den

Viktiga händelser på området för deltagande:

- På grund av det låga antalet icke-nationella EU-medborgare som deltar i lokalval och val till Europaparlamentet inleddes diskussioner om att reformera valsystemet.
- Europadomstolen utvidgade sin rättspraxis när det gäller rätten till fria val (artikel 3 i protokoll nr 1 till Europakonventionen).
- Sedan politisk enighet nåtts om förordningen om medborgarinitiativ i slutet av 2010 antogs förordningen formellt i februari 2011 och kan börja tillämpas från den 1 april 2012.

FRA-PUBLIKATIONER

The right to political participation of persons with mental health problems and persons with intellectual disabilities, november 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-vote-disability_en.htm

14 februari 2011. Enligt den ska de 1 miljon namnteckningarna komma från minst en fjärdedel av samtliga medlemsstater.

Tillgång till effektiv och oberoende rättvisa

Fokus på nya EU-initiativ på det straffrättsliga området

I och med att Lissabonfördraget trädde i kraft hamnade den tidigare tredje pelaren – polisiärt och rättsligt samarbete i brottnålsfrågor – under det ordinarie lagstiftningsförfarandet och, vilket är viktigare, under EU-domstolens jurisdiktion. Under 2010 antogs olika förslag på lagstiftning som har en viss betydelse för tillgången till rättvisa på nationell nivå. I oktober 2010 antogs direktivet om tolkning och översättning (2010/64/EU). Det garanterar misstänkta och anklagade rätten till skriftliga översättningar av relevanta delar av alla viktiga handlingar och förhårsprotokoll, samt tolkning under möten med advokat. De kan inte avstå den rätten utan att först ha fått rättslig

rådgivning eller fullständig information om konsekvenserna av en sådan åtgärd. Det är domaren i det enskilda fallet som ska avgöra om kvaliteten på och omfattningen av tolkningen och översättningen har varit tillräckliga. I juli 2010 antog kommissionen ett förslag till "förteckning över rättigheter" för misstänkta i brottnåls för att införa gemensamma minimistandarder för rätten till information i brottnåls (KOM(2010) 392 slutlig). Bland övriga förslag återfinns ett initiativ från sju medlemsstater om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (RIF(2010) 3).

Viktiga händelser på området för tillgång till rättvisa:

- Ett EU-direktiv om översättning och tolkning (2010/64/EU) antogs som ett första steg mot genomförandet av EU:s färdplan för att stärka rättigheterna för misstänkta eller anklagade personer i samband med straffrättsliga förfaranden ("färdplanen").
- Flera av EU:s medlemsstater inledde en reformering av sina domstolar, inklusive åtgärder för att förkorta rättsprocesserna och öka oberoendet.
- Flera medlemsstater vidtog åtgärder för att stärka eller skapa nationella människorättsinstitutioner.

FRA-PUBLIKATIONER

FRA Opinion on the draft Directive regarding the European Investigation Order, februari 2011.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/opinions/op-eio_en.htm

Fokus på tillgången till rättvisa som en viktig fråga i samband med grundläggande rättigheter

Tillgången till rättvisa är en rättighet i sig och viktig som ett sätt att förverkliga andra grundläggande rättigheter. Tillgången på oberoende och effektiv rättvisa är emellertid inte alltid garanterad. Under 2010 fann Europadomstolen att det förekommit kränkningar i 636 mål mot 26 av EU:s medlemsstater. I 115 av de målen gällde det kränkningar av rätten till en rättvis rättegång. Europarådets ministerråd som insåg utmaningens omfattning antog en rekommendation till medlemsstaterna om effektiva åtgärder för att komma till rätta med överdrivet långsam handläggning (CM/Rec(2010) 3); en *Guide to good practice* (Riktlinjer för bästa praxis) åtföljde rekommendationen. I FRA:s årsrapport anges åtgärder som vidtagits i de olika medlemsstaterna för att ta itu med problemet, bland annat Bulgarien (inrättande av "reservadvokater"), Cypern (klagomål som gäller långsamma förfaranden kan inges på alla rättsliga nivåer), Tyskland (förslag till lagstiftning om ersättning för materiella och immateriella skador på grund av förseningar) och Lettland (domstolarna hade rätt att utfärda lägre straff om förfarandet inte hade slutförts inom rimlig tid). I årsrapporten redovisas dessutom olika exempel på åtgärder som vidtagits i medlemsstaterna för att stärka rättsväsendets oberoende ställning.

FRA-PUBLIKATIONER

Access to effective remedies: The asylum-seeker perspective, september 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_asylum-seekers_en.htm

Fokus på nationella människorättsinstitutioner och jämlikhetsorgan

De nationella människorättsinstitutionerna har, tillsammans med nationella jämlikhetsorgan, stora möjligheter att underlätta eller ge direkt tillgång till rättvisa. De nationella människorättsinstitutioner som fullt ut uppfyller Parisprinciperna – dvs. de institutioner som har A-status – har bättre förutsättningar att uppfylla den rollen. Parisprinciperna antogs av FN:s generalförsamling 1993 och innehåller riktlinjer för de befogenheter som krävs av oberoende och effektiva institutioner som ska skydda och främja de mänskliga rättigheterna på nationell nivå.

I och med att den nationella människorättsinstitutionen i Skottland fick A-status fanns det tolv sådana institutioner i tio olika medlemsstater 2010. Tre av dessa nationella människorättsinstitutioner fanns i Storbritannien. I fyra av medlemsstaterna utan ackrediterade institutioner – Cypern, Finland, Italien och Sverige – vidtogs viktiga åtgärder under 2010 för att inrätta nationella människorättsorganisationer som har möjlighet att uppnå A-status.

FRA-PUBLIKATIONER

National Human Rights Institutions in the EU Member States, maj 2010.

Se: http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub_national_hr_inst_en.htm

Tabell 2: Nationella människorättsorganisationer i EU:s medlemsstater och Kroatien, per ackrediteringsstatus

Status	Land
A	Danmark, Frankrike, Tyskland, Grekland, Irland, Luxemburg, Polen, Portugal, Spanien, Storbritannien*, Kroatien
B	Österrike, Belgien , Nederländerna , Slovakien, Slovenien
C	Rumänien
Ej ackrediterade	Bulgarien, Cypern , Tjeckien, Estland, Finland , Ungern, Italien , Lettland, Litauen, Malta och Sverige

Anm.: * Kommissionen för jämställdhet och lika rättigheter delar Storbritanniens plats i den internationella samordningskommittén för internationella människorättsorganisationer med den irländska och skotska människorättskommissionen. Länderna i fetstil planerar att ändra de nationella människorättsinstitutionernas ackrediteringsstatus inom den närmaste framtiden.

Källa: Internationella samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner, diagram över de nationella institutionernas ställning den 1 januari 2010.

Skydd av brottsoffer

Fokus på utvecklingen av normerna för brottsofferskydd på EU-nivå

I slutet av 2010 diskuterade Europaparlamentet och rådet kommissionens förslag till direktiv om människohandel. Direktivet bygger på tre olika principer för att bekämpa människohandel – förebyggande, skydd och rättsliga åtgärder – och syftet är att öka inslagen av skydd och stöd åt offren. Detta gäller framför allt tre särskilda artiklar som avser minderåriga offer. Dessutom diskuteras för närvarande förslaget till europeisk skyddsorder som lades fram av tolv medlemsstater (RIF(2010) 2). Förslaget inriktas på våld mellan personer och syftet är att ge offren skydd i gränsöverskridande mål inom EU. Förslaget antogs redan i första behandlingen i Europaparlamentet i december 2010. Slutligen pågick också diskussioner under 2010 för att se hur den befintliga EU-lagstiftningen kan ändras eller ersättas för att bättre motsvara offrens behov. De behoven täcks för närvarande av rambeslutet om offrens ställning i straffrättsliga förfaranden (2001/220/RIF) och direktivet om ersättning till brottsoffer (2004/80/EG). Vad gäller Europarådets normer ratificerade under 2010 ett antal av EU:s medlemsstater Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel från 2005, bland annat Irland, Italien, Nederländerna och Sverige. Europarådets ministerråd antog också riktlinjer för en barnvänlig rättvisa. Riktlinjerna är avsedda att skydda barnets rättigheter i samband med rättsliga förfaranden.

Viktiga händelser på området för brottsofferskydd:

- Initiativ togs på EU-nivå för att förbättra offrens lagstadgade skydd, till exempel direktivet om människohandel (KOM(2010) 95 slutlig), förslaget till europeisk skyddsorder (RIF(2010) 2) och diskussioner om ett nytt direktiv för brottsoffren.
- Skärpta normer bestämdes för brottsofferskydd. Europarådet antog till exempel riktlinjer för barnvänlig rättvisa och flera av medlemsstaterna ratificerade konventionen om åtgärder mot människohandel.
- Åtgärder vidtogs på nationell nivå för att förbättra offrens ställning, inklusive möjligheten att få ersättning och information om rättigheterna i samband med rättsliga förfaranden.
- Åtgärder vidtogs av både rådet och kommissionen för att bekämpa våld mot kvinnor.
- Åtgärder vidtogs för att förbättra insamlingen av uppgifter på EU-nivå och på nationell nivå.

Fokus på information och ersättning till brottsoffer på nationell nivå

I FRA:s årsrapport för 2010 anges ett antal åtgärder på nationell nivå, inklusive inrättandet av ett nationellt nätverk för stöd åt brottsoffer (Polen), inrättandet av enklare och öppnare förfaranden i samband med ersättning till brottsoffer (Tyskland), införandet av en skyldighet för den som begår ett brott att bidra till en brottsofferfond (Finland) och inrättandet av en möjlighet att ansöka om ersättning online (Sverige). I Irland offentliggjordes en stadga för brottsoffer och en guide för det straffrättsliga systemet. Internet spelar också en roll i sammanhanget: Sverige offentliggjorde en engelskspråkig version av sin pedagogiska onlineintroduktion till domstolarna för brottsoffer.

Framtidsutsikter

I byråns årsrapport *Grundläggande rättigheter: utmaningar och framgångar 2010* beskrivs olika utmaningar inför den omedelbara framtiden på ett antal områden.

När det gäller **asylrätten** ska det gemensamma europeiska asylsystemet genomföras under 2012. Därför kommer det att krävas betydande framsteg under det kommande året. Efter Europadomstolens dom i *M.S.S.*-målet kommer de medlemsstater som inte redan har stoppat överföringen av asylsökande till Grekland i enlighet med Dublin II-förordningen med all sannolikhet att göra det under 2011. Det är oklart om det kommer att tas ytterligare initiativ på detta område som bygger på solidaritet och kollektivt ansvarstagande. De människorättsliga utmaningarna i samband med återsändningar kommer att bli tydligare i takt med att medlemsstaterna fortsätter att införliva direktivet om återsändande i sin nationella lagstiftning och tillämpa det.

När det gäller **gränskontroller** kommer utvärderingen av de första insatserna med snabba gränsinsatsenheter (Rabits) i Grekland att ge värdefulla erfarenheter för kommande insatser av denna typ. Ett nära samarbete mellan Frontex, FRA och Europeiska stödkontoret för asylfrågor samt en ökad betydelse för de grundläggande rättigheterna i Frontex mandat öppnar dörrarna för att göra de grundläggande rättigheterna till en integrerad del av gränsskyddet.

På området för **dataskydd** kommer effekterna av ny teknisk utveckling med all sannolikhet att vara kvar på agendan under den närmaste tiden och kommer förmodligen att bidra till den pågående övergripande diskussionen om moderniseringen av EU:s dataskyddsramar, oavsett om det gäller kroppsskannrar, listor över passagerarnas namn, databaser eller andra sammanhang. Mot bakgrund av Lissabonfördraget kommer två frågor att vara centrala för den närmaste framtiden: efterlevnaden av reglerna för de mänskliga rättigheterna (till exempel i samband med datalagring) och utvidgningen av den allmänna dataskyddslagstiftningens tillämpningsområde till att även omfatta områdena polisiärt och rättsligt samarbete i brottsärenden.

När det gäller **barnets rättigheter** är situationen för barn i en utsatt situation en viktig utmaning. Det kan gälla barn som försvinner hemifrån, barn med funktionsnedsättning, romska barn, ensamresande barn i samband med migration eller asylärenden och barn som är offer för människohandel för att utnyttjas sexuellt eller på arbetsmarknaden. EU:s åtgärder för att stärka skyddet av dessa barn måste sätta barnets intresse i främsta rummet. Deras åsikter och synpunkter måste få höras och utvärderas mot bakgrund av barnens psykologiska och fysiska välbefinnande och deras rättsliga, sociala och ekonomiska intressen. Kommissionens agenda för barnets rättigheter erbjuder en ambitiös arbetsplan i detta avseende.

När det gäller **jämlikhet** kommer de närmaste åren att erbjuda medlemsstaterna nya möjligheter att stärka skyddet mot diskriminering på grund av religion eller tro, sexuell läggning, funktionsnedsättning och ålder utanför arbetslivet. Händelser som ratificeringen av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Europarådets rekommendation om åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet och EU:s femåriga strategi för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män ger vägledning i det avseendet. Diskriminering på flera olika grunder, så kallad multipel diskriminering, är dessutom fortfarande en realitet som till största delen inte återspeglas i EU:s och medlemsstaternas rättsliga ramar eller i domstolarnas eller jämställdhetsorganens strategier. Att öka förståelsen för och kunskapen om multipel diskriminering och att integrera de kunskaperna i den rättsliga processen blir en utmaning under kommande år.

När det gäller **rasism och etnisk diskriminering** har vissa medlemsstater framgångsrikt använt diskrimineringsstestning som ett sätt att bevaka förekomsten av diskriminering och påvisa diskriminerande förfaranden inom arbets- och bostadssektorn. Som ett resultat av tidigare framgångar väntas sådana tester bli vanligare i EU. Dessutom är insamlandet av uppgifter som sorteras utifrån ras eller etniskt ursprung, i linje med rekommendationerna från Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) och FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering (CERD), fortfarande en olöst fråga för många medlemsstater. På det straffrättsliga området måste många medlemsstater fortfarande ta itu med de rasistiska brotten i linje med EU:s rambeslut och Europarådets konvention om cyberbrott eftersom rasistiska brott fortfarande är ett problem i stora delar av EU.

Om man sedan ser till **EU-medborgarnas deltagande** i EU:s demokratiska funktioner var antagandet av förordningen om det europeiska medborgarinitiativet ett viktigt genombrott. När den förordningen är på plats måste EU:s medlemsstater organisera strukturer och förfaranden på nationell nivå för att underlätta insamlingen av en miljon namnteckningar, det antal som krävs för ett medborgarinitiativ. Medborgarinitiativet bör kunna bidra till att göra EU:s medborgare mer medvetna om de viktiga frågorna i samband med europeisk integration.

På området för **tillgång till rättvisa** är det fortfarande nödvändigt att löpande reformera medlemsstaternas rättssystem, framför allt vad gäller överdrivet långsamma handläggningar. Detta bör ses mot bakgrund av de reformer som genomförs inom Europadomstolen för att hantera en alltför stor eftersläpning vad gäller antalet mål. Det är bara genom att se till att de nationella rättssystemen är adekvata som det kan bli möjligt att lätta på Europadomstolens arbetsbelastning. Samtidigt kan en förstärkning av andra nationella mekanismer, framför allt jämlikhetsorgan och nationella människorättsinstitutioner, bidra till att lösa systemproblemen på nationell nivå. Huruvida EU:s medlemsstater ska fortsätta att stärka sina nationella människorättsinstitutioner mot bakgrund av de rådande krisåtgärderna återstår att se.

När det slutligen gäller **brottsofferskyddet** är utvecklingen på EU-nivå och på nationell nivå lovande. Initiativ som avser de misstänkta och anklagades

rättigheter (framför allt "färdplanen") skulle må väl av en parallell utveckling på området för brottsoffrens rättigheter för att möjliggöra en tydligare och mer heltäckande lagstiftning som avser rättigheterna för såväl misstänkta och anklagade personer som för offer och vittnen. Den kommande "europeiska säkerhetsstudien" samt FRA:s studie om våld mot kvinnor, som inkluderar våld i barndomen och rapporteringsmönster bland offren, kommer att klargöra i vilken utsträckning offren utnyttjar sina rättigheter i praktiken.

Tabell 3: Översikt över rapporter om EU:s medlemsstater och Kroatien enligt FN:s och Europarådets övervakningsförfaranden under 2010, per land

	CERD	HRC	CESCR	CEDAW	CAT	CRC	CRC-OP -SC	UPR	ECPT	ECRML	FCNM	ECRI	Totalt
Österrike					✓							✓	3
Belgien		✓				✓	✓		✓				4
Bulgarien								✓	✓		✓		3
Cypern											✓		1
Tjeckien				✓					✓				2
Danmark	✓									✓			2
Estland	✓	✓											3
Finland											✓		1
Frankrike	✓				✓							✓	3
Tyskland											✓		1
Grekland													0
Ungern		✓							✓		✓		3
Irland													0
Italien								✓	✓		✓		3
Lettland													0
Litauen													0
Luxemburg									✓	✓			2
Malta				✓									1
Nederländerna	✓		✓	✓									3
Polen		✓										✓	2
Portugal													0
Rumänien	✓								✓				2
Slovakien	✓								✓		✓		3
Slovenien	✓							✓					2
Spanien						✓		✓					2
Sverige								✓					1
Storbritannien												✓	1
Kroatien*								✓		✓	✓		3
Totalt	7	4	1	3	2	2	2	6	9	3	8	4	51

Anm.: * Enligt artikel 28 i FRA:s grundförordning (EG) nr 168/2007 har Kroatien, i sin egenskap av kandidatland, rätt att delta i byråns aktiviteter.

✓ = Övervakningsrapport antagen under 2010

- CERD Committee on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Kommittén för avskaffande av alla former av rasdiskriminering)
- HRC Human Rights Committee (övervakningsorgan för den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, ICCPR)
- CESCR Committee on Economic, Social and Cultural Rights (Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter)

CEDAW	Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (Kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor)
CAT	Committee Against Torture (Kommittén mot tortyr)
CRC	Committee on the Rights of the Child (Kommittén för barnets rättigheter)
CRC-OP-SC	Committee on the Rights of the Child (Monitoring the Optional Protocol on the Sale of Children) (Kommittén för barnets rättigheter [övervakning av tilläggsprotokollet om handel med barn])
UPR	Universal Periodic Review (allmän periodisk granskning)
ECPT	European Convention for the Prevention of Torture (Europeiska konventionen om avskaffande av tortyr)
ECRML	Committee of Experts on Regional and Minority Languages (Kommittén för experter på regionala språk och minoritetsspråk)
FCNM	Advisory Committee on National Minorities (Rådgivande kommittén för nationella minoriteter)
ECRI	European Commission against Racism and Intolerance (Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans)

Översättning inte verifierat

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter

Grundläggande rättigheter: viktig rättslig och politisk utveckling 2010

2012 – 28 s. – 21 × 29,7 cm

ISBN 978-92-9239-128-7

doi 10.2811/3254

Mycket information om Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter finns på internet och kan nås via FRA:s webbplats fra.europa.eu.

Hur får jag tag i EU:s publikationer?

Gratispublikationer:

- Via EU:s bokhandel online (<http://bookshop.europa.eu>).
- På Europeiska unionens representationskontor eller delegationer. Du hittar deras kontaktuppgifter på internet (<http://ec.europa.eu>) eller också kan du skicka ett fax till +352 2929-42758.

Prissatta publikationer:

- Via EU:s bokhandel online (<http://bookshop.europa.eu>).

Prissatta prenumerationer (t.ex. årsserier av *Europeiska unionens officiella tidning* och rapporter om mål i Europeiska unionens domstol):

- Via något av försäljningskontoren för Europeiska unionens publikationsbyrå:
(publications.europa.eu/others/agents/index_sv.htm).

2010 var det första året som Europeiska unionen arbetade utifrån en juridiskt bindande lagstiftning på området för grundläggande rättigheter – Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. I denna sammanfattning av årsrapporten från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter riktas uppmärksamheten på ett antal viktiga politiska och rättsliga händelser i EU och dess medlemsstater när de försöker omsätta sina åtaganden på området för grundläggande rättigheter i konkret handling. Framstegen under 2010 omfattade bland annat förstärkt kontroll av aspekter som gäller de grundläggande rättigheterna i EU:s förslag till lagstiftning och antagandet av förordningen om medborgarinitiativ – ett viktigt nytt EU-verktyg för demokratiskt deltagande. Åtgärder i flera olika medlemsstater för att stärka eller skapa nationella människorättsinstitutioner och EU:s ratificering av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kompletterade den bilden.

Men det finns inget utrymme för att slå sig till ro. EU står fortfarande inför olika problem på området för grundläggande rättigheter, till exempel varaktig och extrem fattigdom samt social utstötning bland romer och försämrade villkor för asylsökande i vissa medlemsstater. Under 2010 avkunnade Europadomstolen över 600 domar för överträdelse av mänskliga rättigheter. Domarna gällde praktiskt taget samtliga EU:s 27 medlemsstater.

I denna sammanfattning framhålls vissa centrala frågor på området för grundläggande rättigheter. Bland annat berörs följande ämnen: asyl, invandring och integrering; gränskontroller och viseringspolitik; informationssamhället och dataskydd; barnets rättigheter och skyddet av barn; jämlikhet och icke-diskriminering; rasism och etnisk diskriminering; EU-medborgarnas deltagande i unionens demokratiska funktioner; tillgången på effektiv och oberoende rättvisa samt skydd av brottsoffer.

Publikationsbyrå

EUROPEISKA UNIONENS BYRÅ FÖR GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

Schwarzenbergplatz 11 - 1040 Wien - Österrike

Tfn +43 1580 30-60 - Fax +43 1580 30-693

fra.europa.eu - info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

twitter.com/EURightsAgency